τικὴ ἐξουσία, δὲν πρέπει νὰ κάμει τὸ ἴδιο λάθος. Τὸ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐγκληματικὴ κυβέρνηση δὲν βρίσκεται στὴν Εὐρώπη, δὲν ἀλλάζει κάτι ὡς πρὸς τὸ καθῆκον της. Ἡ ἐξουδετέρωση τοῦ «Ἰσλαμικοῦ Κράτους» δὲν ἔχει ἰμπεριαλιστικὸ χαρακτήρα, καὶ εἶναι ἀπίθανο νὰ ἰδωθεῖ ἀπὸ τοὺς πρόσφυγες ὡς ἀποικιοκρατικὴ πράξη ἡ νίκη ἐπὶ τῆς ἐγκληματικῆς ὀργάνωσης ποὺ τοὺς ἀναγκάζει νὰ ἀφήσουν τὶς ἑστίες τους. Ὅτι ἡ ὁμάδα αὐτὴ σκοτώνει ἀμάχους στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Εὐρώπης μᾶς δίνει ὅμως καὶ ἕνα κίνητρο γιὰ νὰ κάμουμε τὸ καθῆκον μας: Τὸ ζητοῦν οἱ νεκροὶ συμπολίτες μας.

Σίγουρα δὲν εἶναι ἁπλὴ ὑπόθεση. Ὅτι τὸ καθεστὼς Ἄσσαντ εἶναι φρικτὸ ἐξηγεῖ γιατὶ διεξάγεται ἐμφύλιος πόλεμος ἐναντίον του. Ὅταν ὅμως τὸ «Ἰσλαμικὸ Κράτος» συγκαταλέγεται στὴν ἀντίσταση, κάθε ἐπιλογὴ δυσκολεύει. Ὡστόσο, τὸ νὰ μὴν ἀναλάβει κανεὶς δράση δὲν φαίνεται ν' ἀποτελεῖ ἀξιοπρεπὴ οὔτε βιώσιμη ἐπιλογή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. C. Malaparte, *Kaputt,* 1944, κεφ. Α΄· γαλλ. μτφρ. *Kaputt,* Denoël, Παρίσι 1946 / Le Livre de Poche, Παρίσι 1962, σ. 19 (βλ. ἑλλ. μτφρ. *Καπούτ,* Μεταίχμιο, Ἀθήνα 2007).
2. Βλ. H. Arendt, *Totalitarianism,* ἑλλ. μτφρ. *Τὸ ὁλοκληρωτικὸ σύστημα,* Εὐρύαλος, Ἀθήνα 1988, σ. 148, 218, 219, 221, 250.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ: ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΡΟΛΑΒΟΥΜΕ ΤΑ ΧΕΙΡΟΤΕΡΑ;

Γεωργια Σπυροπουλου

Πού βρισκόμαστε σήμερα;

Το 2015 αποτελεί τη χρονιά που έφερε την πολιτική ηγεσία της Ευρώπης προ των ευθυνών της αναφορικά με τη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος και τους όρους διέλευσης πολιτών τρίτων χωρών στο έδαφός της. Φυσικά, δεν ξεκίνησαν όλα την άνοιξη του 2015. Γεωμετρική αύξηση παρουσιάζει η είσοδος των παράτυπα εισερχομένων/διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών, που συνελήφθησαν από τις αστυνομικές και λιμενικές αρχές της χώρας τα τελευταία χρόνια.

Με βάση τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας για τους πρώτους εννέα μήνες του 2015, ο αριθμός των συλλήψεων ανήλθε σε 422.113,[1] ενώ η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες[2] υπολογίζει ότι ο αριθμός των εισερχομένων ανέρχεται σε πάνω από 640.000 μέχρι και τα μέσα Νοέμβρη. Το 2014, ο συνολικός αριθμός των συλλήψεων ανήλθε σε 77.163,[3] ενώ το 2013 σε 43.002. Τα κύρια σημεία εισόδου αποτελούν το νησί της Λέσβου με 203.101 εισόδους (πρακτικά το ½ των εισόδων έχει σημειωθεί εκεί), και ακολουθούν η Σάμος, η Χίος, η Κως και η Λέρος. Τα νησιά στα οποία αναφέρομαι είναι τα κύρια σημεία εισόδου. Ο συνολικός αριθμός των σημείων εισόδου είναι πάνω από 44, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Πάνω από 80% των νεοεισερχομένων είναι άνθρωποι με προσφυγικό προφίλ. Συγκεκριμένα, οι πολίτες της Συρίας αποτελούν το 62% και ακολουθούν οι Αφγανοί με 23% και οι Ιρακινοί με 7%. Εστιάζοντας στις αφίξεις των πολιτών της Συρίας, αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των εκτοπισμένων ξεπερνά τα 4.000.000, με 630.776 να φιλοξενούνται σε προσφυγικούς καταυλισμούς της Ιορδανίας, 1.078.338 σε καταυλισμούς του Λιβάνου, και 2.181.293 στην Τουρκία.[4]

Οι αυξημένες αφίξεις προσφυγικών πληθυσμών, η απώλεια πάνω από 3.440 ανθρώπινων ζωών στα νερά της Μεσογείου, το κλείσιμο συνόρων και οι αμφιλεγόμενες αποφάσεις της Ευρώπης σε μία προσπάθεια επίλυσης του ζητήματος, αποτελούν τα κυριότερα κομμάτια ενός ζητήματος που αποζητά επίλυση.

Η υλοποίηση του προγράμματος μετεγκατάστασης

Τον Οκτώβριο του 2015, μετά από διαδοχικές συναντήσεις των ευρωπαίων ηγετών σχετικά με τους τρόπους διαχείρισης της υφιστάμενης ανθρωπιστικής κρίσης, φτάσαμε στη Μίνι Σύνοδο (Mini Summit) των Βρυξελλών. Ανάμεσα στις αποφάσεις που ελήφθησαν όσον αφορά την Ελλάδα περιλαμβάνονται η υλοποίηση του προγράμματος μετεγκατάστασης για τη μεταφορά 66.400 αιτούντων άσυλο σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρώπης, η δημιουργία 50.000 νέων θέσεων φιλοξενίας και η αποτροπή των νεοαφιχθέντων από το να μεταβούν σε άλλο κράτος-μέλος.

Το πρόγραμμα μετεγκατάστασης[5] ως πολιτική απόφαση έχει σκοπό να ενεργοποιήσει όλα τα κράτη μέλη απέναντι στην υφιστάμενη προσφυγική κρίση και να αποτελέσει μία έμπρακτη προσπάθεια της Ευρώπης να επιδείξει δείγματα αλληλεγγύης και επιμερισμού της ευθύνης μεταξύ των κρατών-μελών, που δέχονται μεγάλες αφίξεις πληθυσμών, και των κρατών του Βορρά. Επιχειρώντας μία συγκριτική επισκόπηση του αριθμού των εισόδων που σημειώθηκε από την αρχή του έτους μέχρι σήμερα και των ανθρώπων που πρόκειται να μετεγκατασταθούν, παρατηρούμε σημαντικές αποκλίσεις ως προς τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Ο στόχος της μετεγκατάστασης είναι η ελάφρυνση των κρατών-μελών που δέχονται την πλειοψηφία των αφίξεων στο έδαφός τους και η δίκαιη κατανομή των αιτούντων άσυλο. Μιλώντας για ελάφρυνση, σε βάθος διετίας πρόκειται να μετεγκατασταθούν 160.000 άνθρωποι από την Ιταλία, την Ουγγαρία και την Ελλάδα, όταν δύο μήνες πριν την εκπνοή του 2015, πάνω από 640.000 εισήλθαν παράτυπα μόνο στην Ελλάδα.[6] Ο αριθμός

Η Γεωργία Σπυροπούλου είναι νομικός, πρώην σύμβουλος στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

των ανθρώπων που εισήλθαν και παρέμειναν στη χώρα δεν μπορεί να υπολογισθεί. Παρ' όλα αυτά, η σύντομη παραμονή των νεοεισερχομένων στους τρεις χώρους προσωρινής φιλοξενίας στην Αθήνα, αλλά και ο αριθμός των ανθρώπων που διασχίζει κάθε μέρα τα σύνορα στην Ειδομένη, αποτελεί ενδεικτικό παράγοντα ότι η πλειοψηφία των ανθρώπων συνεχίζει το ταξίδι προς τη Βόρεια Ευρώπη.

Ακόμη, όμως, και αν δεχθούμε αυτή την προαίρεση, ο ρυθμός διεξαγωγής του προγράμματος είναι εξαιρετικά αργός, αφού με βάση τα στοιχεία που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μόνο 2.284 θέσεις έχουν γίνει διαθέσιμες από το σύνολο των 160.000,[7] ενώ 116 άνθρωποι έχουν μετεγκατασταθεί από την Ελλάδα και την Ιταλία.[8] Την ίδια μέρα που η μισή πολιτική ηγεσία της Ένωσης γιόρταζε με τον πιο πανηγυρικό τρόπο στην Αθήνα τη μετεγκατάσταση 30 ανθρώπων από την Ελλάδα στο Λουξεμβούργο, είχαμε αντίστοιχο αριθμό πνιγμένων ανθρώπων που δυστυχώς επιχείρησαν ανεπιτυχώς το πέρασμα από τις τουρκικές ακτές.

Το πρόγραμμα μετεγκατάστασης, αλλά και η νέα πολιτική διαχείρισης της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, θα υλοποιηθεί μέσω των hotspots, των ειδικών χώρων όπου θα πραγματοποιείται η διαδικασία καταγραφής και δακτυλοσκόπησης με τη συνεπικουρία των οργανισμών EASO, Frontex, Europol και Eurojust. Στην Ελλάδα, λειτουργεί ήδη το πρώτο hotspot στη Λέσβο, στην περιοχή της Μόριας,[9] ενώ αναμένεται να λειτουργήσουν και στα υπόλοιπα σημεία εισόδου, με τα κεντρικά γραφεία να στεγάζονται στα γραφεία της Frontex στον Πειραιά. Η διαφορά των hotspots[10] με την πρότερη κατάσταση έγκειται στο γεγονός ότι θα υπάρχει ενιαία διαδικασία καταγραφής και ταυτοποίησης του νεοεισερχόμενου πληθυσμού σε όλα τα σημεία εισόδου, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει μέχρι σήμερα.[11]

Σύμφωνα με τις αποφάσεις που περιλαμβάνει η «Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση», τα επόμενα δύο έτη πρόκειται να μετεγκατασταθούν 66.400 άτομα που εισήλθαν παράτυπα στην Ελλάδα, που χρήζουν διεθνούς προστασίας και συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις συμμετοχής στο πρόγραμμα.[12] Στο πρόγραμμα μετεγκατάστασης θα μπορούν να συμμετέχουν υπήκοοι χωρών, οι οποίοι έχουν εισέλθει στη χώρα μετά τις 16.09.2015, έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου και προέρχονται από τρίτη χώρα, με ποσοστό χορήγησης διεθνούς προστασίας πάνω από 75% με βάση τον ευρωπαϊκό μέσο όρο αναγνώρισης, όπως αυτός προκύπτει από τα στοιχεία της Eurostat. Αυτή τη στιγμή, μόνο οι πολίτες της Συρίας, της Ερυθραίας, του Ιράκ, καθώς και ανιθαγενείς από τις χώρες αυτές μπορούν να υπαχθούν στο πρόγραμμα. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα για την Ελλάδα: πρώτον, ότι η πλειοψηφία όσων θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα θα είναι σύριοι πολίτες, αφού η Συρία αποτελεί την πρώτη σε ποσοστό αφίξεων χώρα. Δεύτερον, ο αμέσως επόμενος μετά τους Σύριους μεγαλύτερος πληθυσμός σε ποσοστό αφίξεων στην Ελλάδα, οι Αφγανοί, τίθεται αυτομάτως εκτός διαδικασίας μετεγκατάστασης.

Για τους Αφγανούς, αλλά και για τον υπόλοιπο νεοεισερχόμενο πληθυσμό, που αποκλείονται από τη συμμετοχή στη μετεγκατάσταση, δύο θα είναι οι επιλογές. Η πρώτη είναι η εξής: μετά τη διαδικασία καταγραφής και ταυτοποίησης, εφόσον δεν δηλώσουν την επιθυμία τους να υποβάλουν αίτημα ασύλου, θα υποβληθούν σε διαδικασία εξπρές αναγκαστικής επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους. Είναι βέβαιο πως αυτή την επιλογή λίγοι θα την προτιμήσουν, δεδομένου ότι οι άνθρωποι μόλις εισήλθαν σε ευρωπαϊκό έδαφος και θα προσπαθήσουν με κάθε τρόπο να παραμείνουν. Η δεύτερη επιλογή είναι να υποβάλουν αίτημα ασύλου, ώστε να πετύχουν την παραμονή τους στη χώρα, έως ότου κριθεί το αίτημά τους. Εδώ, όμως, προκύπτει το εξής ερώτημα: Με ποιους όρους;

Ελλάδα: χώρα "ανάχωμα";

Σύμφωνα με τα πιο πάνω δεδομένα, είναι μάλλον αναμενόμενο ότι τους επόμενους μήνες η ελληνική κυβέρνηση θα βρεθεί αντιμέτωπη με τη διαχείριση ενός μείζονος προβλήματος που θα αφορά έναν πληθυσμό που θα έχει συγκεντρωθεί στο εσωτερικό της χώρας, χωρίς να επιθυμεί την παραμονή του εδώ. Όπως είναι γνωστό, η συντριπτική πλειοψηφία των εισερχομένων έχουν ως τελικό προορισμό τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, κυρίως τη Γερμανία και τη Σουηδία. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των ανθρώπων που μπαίνουν στη χώρα καταθέτουν αίτημα ασύλου με σκοπό να παραμείνουν στην Ελλάδα. Ενδεικτικά, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα της Υπηρεσίας Ασύλου, από την αρχή του έτους μέχρι και τον μήνα Σεπτέμβριο είχαμε 9.671[13] αιτήματα ασύλου, ενώ στη Γερμανία για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα κατεγράφησαν πάνω από 288.000.[14]

Τα μέσα με τα οποία επιχειρούν να φτάσουν στα κράτη προορισμού είναι νομικά συγκεκριμένα: πρώτον, μέσω της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης,[15] η οποία ωστόσο είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα. Σύμφωνα με την ως τώρα εμπειρία, ο μέσος χρόνος διοικητικής διεκπεραίωσης μιας υπόθεσης «οικογενειακής επανένωσης» ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα καταγωγής του αιτούντος και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να ξεπεράσει το διάστημα των οκτώ μηνών. Δεύτερον, μέσω άδειας εργασίας οποιουδήποτε τύπου που παρέχει η ελληνική έννομη τάξη. Τρίτον, με διαβατήριο διεθνούς προστασίας που τους δίνει το δικαίωμα να ταξιδέψουν για τρεις μήνες.[16] Σε αυτή την περίπτωση προϋπόθεση αποτελεί η παραμονή τους για ένα ικανοποιητικό διάστημα στη χώρα, ώστε να επιτύχουν την πρόσβασή τους στην Υπηρεσία Ασύλου,[17] την καταγραφή τους και την μετέπειτα χορήγηση του ταξιδιωτικού εγγράφου, διαδικασία επίσης αρκετά χρονοβόρα. Να σημειωθεί όμως εδώ ότι, από τη σύστασή της το 2011 και την έναρξη λειτουργίας της Υπηρεσίας και του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου Αττικής τον Ιούνιο του 2013, η Υπηρεσία Ασύλου ακόμη και σήμερα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στελέχωσης και λειτουργίας. Το υπάρχον προσωπικό αδυνατεί να εξυπηρετήσει το σύνολο των αιτημάτων, ενώ η λειτουργία της σε επίπεδο νήσων περιορίζεται στα Περιφερειακά Γραφεία Λέσβου και Ρόδου. Όσοι προτιμούν αυτή την επιλογή χρησιμοποιούν το χορηγηθέν ταξιδιωτικό έγγραφο και μετά παραβιάζουν τους όρους ώστε να μείνουν στο κράτος που επιθυμούν. Τέλος, πέραν των νομικά προβλεπόμενων τρόπων, ένα τμήμα του πληθυσμού επιχειρεί να φτάσει στα κράτη προορισμού παράνομα, μέσω των δικτύων των διακινητών, με σκοπό να καταθέσουν πρωτότυπα αίτημα ασύλου σε κάποια άλλη χώρα της Ευρώπης.

Οι δεσμεύσεις της Ελλάδας

Η Ελλάδα, στη Μίνι Σύνοδο[18] που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 25.10.2015 για τη λήψη άμεσων μέτρων σχετικά με τη διαχείριση των ροών, δεσμεύθηκε αφενός για τη δημιουργία 50.000 θέσεων προσωρινής φιλοξενίας μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους, και αφετέρου για την αποτροπή του νεοεισερχομένου πληθυσμού να φτάσει στα σύνορα άλλου κράτους. Προκειμένου να

υλοποιήσει τη δέσμευσή της για αποτροπή του νεοαφιχθέντων να φτάσουν στα σύνορα άλλης χώρας, όπως αναφέρει το σχέδιο δράσης των 17 σημείων που υιοθετήθηκε στη Σύνοδο, η ελληνική κυβέρνηση θα αναγκαστεί να λάβει μέτρα που αντιστοιχούν σε απαγόρευση της ελεύθερης κίνησης και σε περιορισμό τους σε καθορισμένο χώρο. Οι αποφάσεις αυτές προφανώς δεν καλύπτουν παρά μικρές πτυχές του θέματος. Είναι αμφίβολο κατά πόσο η κυβέρνηση θα προλάβει να τηρήσει τις δεσμεύσεις της σε διάστημα λιγότερο των δύο μηνών.

Δεδομένης της κατάστασης που επικρατεί σε όλους τους χώρους υποδοχής,[19] είναι επίσης αμφίβολη η ποιότητα των υπηρεσιών που θα είναι σε θέση να παρέχει σε επίπεδο οργανωμένων καταυλισμών – ακόμα και σε επίπεδο αποκέντρωσης (όταν συζητάμε για αριθμούς των 30.000, μιλάμε για κατάσταση καταυλισμού). Πιο συγκεκριμένα, για να γίνει δυνατή η δημιουργία 30.000 θέσεων φιλοξενίας πρέπει να αναπτυχθεί σε χώρους που μπορούν να υποστηρίξουν τον επιθυμητό αριθμό. Η πρόθεση για δημιουργία εγκαταστάσεων με τη μικρότερη δυνατή χωρητικότητα δεν φαίνεται υλοποιήσιμη, καθώς η λειτουργία τους δεν θα μπορέσει να υποστηριχθεί διοικητικά και επιπρόσθετα θα είναι ιδιαίτερα δαπανηρή. Για τους λόγους αυτούς, η δημιουργία οργανωμένων καταυλισμών φαίνεται ως η πιο πιθανή επιλογή.

Μέσα από το σχέδιο δράσης των 17 σημείων που υιοθετήθηκε στη Μίνι Σύνοδο, είναι ξεκάθαρο ότι η πολιτική που θα ασκηθεί και που η ελληνική κυβέρνηση αποδέχθηκε ως διπλωματική της επιτυχία προβάλλοντας το επιχείρημα ότι απέφυγε την υιοθέτηση τριών χειρότερων για την Ελλάδα μέτρων, επικεντρώνεται στην μετατροπή της Ελλάδας από χώρα transit σε χώρα παραμονής ή, αλλιώς, σε χώρα "ανάχωμα".

Επιστροφή στο παρελθόν;

Το μεγάλο ζήτημα ενώπιον του οποίου θα τεθεί η χώρα αφορά τους χώρους διαμονής των προσφύγων. Πού θα παραμείνουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι; Τη στιγμή που γράφεται το παρόν κείμενο, τα σύνορα της χώρας μας με τη FYROM παραμένουν ανοιχτά και η διέλευση του κόσμου καθημερινή, ενώ ο αριθμός των ανθρώπων που διασχίζει κάθε μέρα τα σύνορα δίπλα στις ράγες του τραίνου από την Ειδομένη στο Γευγελή υπολογίζεται σε 6.000. Όπως αναφέρουν αρκετές οργανώσεις που δρουν στο πεδίο, αρκετοί από τους εξυπηρετούμενους ομιλούν σε πολύ καλό επίπεδο την ελληνική γλώσσα. Από αυτό εύλογα μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι ανάμεσά τους βρίσκονται και άνθρωποι με χρόνια παραμονής στην Ελλάδα, οι οποίοι βρίσκουν μεγάλη ευκαιρία που δεν είχαν όλα τα προηγούμενα χρόνια να φύγουν από την Ελλάδα. Ακόμη δεν είμαστε σε θέση να ταυτοποιήσουμε αριθμητικά αυτόν τον πληθυσμό, ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι και προ προσφυγικής κρίσης στη χώρα είχε εγκλωβιστεί σημαντικός αριθμός ανθρώπων, οι οποίοι έψαχναν με κάθε τρόπο να φύγουν. Η ευκαιρία αυτή δίνεται σήμερα, ενώ δεν είναι διόλου σίγουρο ότι αυτή η εκροή θα συνεχιστεί και στους ερχόμενους μήνες. Τουναντίον, είναι παραπάνω από βέβαιο ότι το αμέσως επόμενο διάστημα τα σύνορα θα κλείσουν.

Με την έναρξη της εντατικής λειτουργίας των αποφάσεων που έλαβε η Ευρώπη προς αναχαίτιση του φαινομένου της αθρόας μετακίνησης πληθυσμών, κάθε χώρα που δέχεται αφίξεις στο έδαφός της θα λάβει μέτρα, αφενός ώστε να εμποδίσει τους πολίτες τρίτων χωρών από το να φτάσουν στα κράτη-στόχους, ήτοι τα κράτη της Βόρειας Ευρώπης και συγκεκριμένα τη Γερμανία και τη Σουηδία, και αφετέρου για να προστατευθεί από το ενδεχόμενο παραμονής τους στην επικράτειά της. Και τότε εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι θα βρεθούν «παγιδευμένοι» σε μία χώρα που δεν αποτελεί το κράτος-στόχο τους.

Η επιστροφή στο παρελθόν με την υιοθέτηση μιας πολιτικής που θα έχει στο επίκεντρό της τη διοικητική κράτηση είναι παραπάνω από απλή πιθανότητα. Ο στόχος της κράτησης θα είναι διττός, αφενός θα «τακτοποιήσει» έναν μεγάλο αριθμό ατόμων αθόρυβα, με απώτερο σκοπό τη γρήγορη επιστροφή τους στις χώρες καταγωγής, και αφετέρου θα επιχειρήσει να δείξει ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί πια ένα ασφαλές πέρασμα για τη Βόρεια Ευρώπη.

Με άλλα λόγια, όπως πάνε τα πράγματα, φαίνεται πως επιστρέφουμε στις μέρες του 2012, με αύξηση του αριθμού των προαναχωρησιακών κέντρων κράτησης, αλλά και με ενδεχόμενη αύξηση του χρόνου κράτησης. Ο χρόνος κράτησης αντικειμενικά θα αυξηθεί σε περίπτωση αδυναμίας έγκαιρης εξέτασης του αιτήματος ασύλου ή υλοποίησης της επιστροφής μέσα στο προβλεπόμενο διάστημα, την ίδια στιγμή που επί της παρούσης καμία πρόβλεψη δεν υπάρχει για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης μέσα στα κέντρα.

Και όλα αυτά παρότι έχει ήδη αποδειχθεί ότι η πολιτική της κράτησης και τα τεχνητά μέσα αποτροπής εισόδου δεν αποτελούν αποτρεπτικό παράγοντα, ειδικά όταν απευθύνονται σε προσφυγικούς πληθυσμούς.[20] Οι ροές εισόδου δεν μειώθηκαν με την ανέγερση του φράχτη στον Έβρο τον Ιούνιο του 2012, αλλά ούτε με την εφαρμογή του 18μηνου ορίου κράτησης. Αντίθετα, οι ροές αυξήθηκαν, αφού οι συνθήκες που τις προκαλούν επιδεινώθηκαν. Για δύο περίπου έτη (το διάστημα 2012-2014) η διοικητική κράτηση εφαρμόσθηκε εργαλειακά με σκοπό να λειτουργήσει αποθαρρυντικά στην είσοδο νέων πληθυσμών. Παρά την ισοπεδωτική εφαρμογή με τη μέγιστη χρονική περίοδο κράτησης να ξεπερνά τους 18 μήνες, οι αριθμοί των εισόδων είχαν παρουσιάσει αυξητική τάση ήδη από τον Απρίλιο του 2014.

Το επιχείρημα εκείνο που υποστηρίζει ότι η διοικητική κράτηση δεν αποτελεί λύση, καθώς οι θέσεις στους χώρους κράτησης πανελλαδικά αντιστοιχούν στον αριθμό των ημερήσιων αφίξεων, οπότε η κίνηση αυτή θα ήταν εξαρχής αναποτελεσματική, δεν είναι πειστικό, καθώς παραβλέπει σύνθετους παράγοντες. Η αύξηση των υπαρχουσών θέσεων στα προαναχωρησιακά κέντρα και στους ειδικούς χώρους κράτησης και η ενίσχυση των υποδομών τους, όπως η δημιουργία νέων κέντρων κράτησης, εφόσον γίνει επί της αρχής αποδεκτό, μπορεί να αποτελέσει λύση. Η Ελλάδα, με κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορεί να στήσει πολύ γρήγορα «προαναχωρησιακά κέντρα, δηλαδή κέντρα κράτησης για δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους. Το ερώτημα είναι αν πολιτικά το επιθυμεί και κάνει ό,τι μπορεί για να το αποτρέψει.

Εδώ τα πράγματα, όμως, είναι πολύ δύσκολα. Η πορεία προς μια νέα πολιτική κράτησης μοιάζει, λόγω των συνθηκών, επιβεβλημένη και για έναν ακόμη λόγο: της δέσμευσης της ελληνικής κυβέρνησης για υλοποίηση επιστροφών των παράτυπα εισερχομένων στις χώρες καταγωγής τους. Οποιαδήποτε πολιτική και να ακολουθήσει η ελληνική κυβέρνηση, φοβούμαστε πως δεν θα μπορέσει να αποφύγει το backlog (συσσώρευση εκκρεμών αιτημάτων) που θα δημιουργηθεί στην Υπηρεσία Ασύλου. Όταν οι άνθρωποι συνειδητοποιήσουν ότι η υποβολή αιτήματος ασύλου είναι η μόνη τους δυνατότητα για επέκταση της παραμονής τους στη χώρα, θα επαναληφθεί το φαινόμενο που

συνέβη μετά την τελευταία νομιμοποίηση στα τέλη του 2004, όπου όλοι προσέτρεξαν για νομιμοποίηση στη διαδικασία του ασύλου.

Την ίδια στιγμή που η ελληνική κυβέρνηση έχει κάθε λόγο να διαπραγματεύεται την αναπροσαρμογή των αποφάσεων αυτών στο εξωτερικό, στο εσωτερικό δεν της μένει παρά η εφαρμογή τους. Από την αρχή της σταδιακής αύξησης του αριθμού των αφίξεων, τον Απρίλιο του 2015, όταν τα νούμερα άρχισαν να αγγίζουν τις 1.000 αφίξεις την ημέρα, μέχρι και σήμερα η κυβέρνηση δεν επιδεικνύει πρωτοβουλιακές δράσεις, παρά αρκείται στην τακτοποίηση των ζητημάτων που κατά καιρούς προκύπτουν. Κοινώς, φαίνεται να κυνηγάει την ουρά της. Η γρήγορη εκκένωση των νησιών δεν έγινε παρά μόνον αφού συγκεντρώθηκαν 20.000 άτομα στη Λέσβο το περασμένο καλοκαίρι. Η δημιουργία προσωρινού χώρου φιλοξενίας στην Αθήνα δεν τέθηκε σε εφαρμογή παρά μόνο μετά την υπερσυγκέντρωση αφγανών οικογενειών στο Πεδίο του Άρεως και μόνο επειδή ο χώρος προσφέρθηκε από τον Δήμο Αθηναίων. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί το άνοιγμα των ολυμπιακών εγκαταστάσεων στο Γαλάτσι και το Ελληνικό, μετά την υπερσυγκέντρωση νεοαφιχθέντων σε πλατείες του κέντρου της Αθήνας και ενώ ο καιρός είχε ήδη αρχίσει να χειροτερεύει. Η άποψή μου είναι ότι η κυβέρνηση θα μπορούσε να τα είχε προβλέψει όλα αυτά και να ενεργούσε προληπτικά, πριν αναγκαστεί από τις συνθήκες και την πίεση της κοινής γνώμης να το κάνει. Το ίδιο μπορεί να κάνει και τώρα. Και τώρα είναι σε θέση να προβλέψει τι επιφυλάσσει το ενδεχόμενο κλεισίματος των συνόρων με τη FYROM, τι μπορεί να σημαίνει η υπερσυγκέντρωση ενός πληθυσμού που δεν επιθυμεί την παραμονή του στην Ελλάδα, αλλά και πως μπορεί να υλοποιήσει με εύσχημο τρόπο τα όσα δεσμεύτηκε.

Ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης

Οι προσφυγικές ροές δεν πρόκειται να σταματήσουν, καθώς η γεωπολιτική κατάσταση δεν προβλέπεται ότι θα αλλάξει ουσιωδώς τα επόμενα έτη. Αντίθετα, θα αποτελέσουν μόνιμο ζήτημα, το οποίο θα επιζητά ουσιαστική διαχείριση. Αυτό που διαπιστώσαμε το καλοκαίρι που πέρασε είναι ότι η ad hoc αντιμετώπιση των ζητημάτων σε περιπτώσεις έξαρσης και μεγάλης έντασης (μεγάλος αριθμός αφίξεων στα σημεία εισόδου, μεγάλος αριθμός αφίξεων στο κέντρο της Αθήνας, υπερσυγκέντρωση στους προσωρινούς χώρους φιλοξενίας) αποτέλεσε βεβιασμένη, αποσπασματική και ως εκ τούτου αναποτελεσματική παρέμβαση. Μέχρι σήμερα η ασκηθείσα πολιτική για το προσφυγικό ακολουθεί τις εξελίξεις, ενώ δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αποτελεσματικές δράσεις. Νομίζουμε πως από τα παραπάνω προκύπτει πως στην Ελλάδα δεν έχει τύχει επεξεργασίας μία ολοκληρωμένη μακροπρόθεσμη στρατηγική, παρά μόνο μία προσωρινή και αναποτελεσματική επίλυση ζητημάτων. Αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε πρακτικά τα ζητήματα που προκύπτουν από τις μεγάλες αφίξεις πληθυσμών, αλλά και ανθρωπιστικά δείχνοντας στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια τον σεβασμό που της οφείλουμε πρέπει να διαμορφώσουμε μία ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης και μία πάγια πολιτική μέριμνας, που να έχει τα χαρακτηριστικά της μονιμότητας και της καταλληλότητας. Και τούτο, ανεξάρτητα από τις οποιεσδήποτε δεσμεύσεις της χώρας στο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Πρώτον, πρέπει να αποφασισθεί ένα συγκεκριμένο σχέδιο διαχείρισης της πρώτης υποδοχής των ανθρώπων αυτών αλλά και ένα σχέδιο έκτακτης ανάγκης σε περιπτώσεις εξαιρετικά μεγάλων αφίξεων. Δεν γίνεται πάντα εκ των υστέρων να αναζητούμε ad hoc λύσεις, οι οποίες ως επί το πλείστον είναι αναποτελεσματικές και υπολείπονται των διεθνών προτύπων. Οι θερινοί μήνες ίσως φαντάζουν μακριά, αλλά δεν είναι. Οι επόμενοι μήνες αποτελούν χρυσή περίοδο για την οργάνωση, την προετοιμασία και τον σχεδιασμό της υποδοχής του προσφυγικού πληθυσμού για το 2016, τόσο σε κυβερνητικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο αποκεντρωμένης διοίκησης.

Δεύτερον, το ελληνικό κράτος πρέπει σοβαρά να ασχοληθεί με την καταλληλότητα των χώρων υποδοχής. Το να ανοίγουμε στάδια για την υποδοχή των προσφυγικών πληθυσμών ίσως να αποτελεί λύση για μία χώρα, η οποία δέχεται ξαφνικά μεγάλο αριθμό αφίξεων, αλλά όχι για την Ελλάδα, η οποία δέχεται σε ημερήσια βάση περισσότερους από 8.000 ανθρώπους στο έδαφός της. Οι συμβατικές δεσμεύσεις της Ελλάδας στην πρόσφατη Μίνι Σύνοδο για τη δημιουργία 50.000 θέσεων υποδοχής μοιάζουν ακατόρθωτες, τόσο από χρονική άποψη όσο και από άποψη ποιότητας και καταλληλότητας των συνθηκών διαβίωσης.

Τρίτον, η συζήτηση ως προς τις πύλες εισόδου είναι και πρέπει να παραμείνει ανοιχτή. Αν και δεν αποτελεί καθαρά εθνικό ζήτημα, γιατί αγγίζει ζητήματα διμερών σχέσεων μεταξύ των κρατών αλλά και ζητήματα ευρωπαϊκού χαρακτήρα, πρέπει να εξετάσουμε το κατά πόσο πληρούν οι παρούσες πύλες εισόδου τις προϋποθέσεις ασφάλειας, καθώς και την επιχειρησιακή διαχείριση των εισόδων.

Ο σχεδιασμός μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος πρέπει να ξεκινήσει από την ορθή και έγκαιρη αναγνώριση του χαρακτήρα του, δηλαδή το τι καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε. Οι μετακινήσεις πληθυσμών σε μαζική κλίμακα και η άφιξή τους στην Ελλάδα δεν είναι συγκυριακό αλλά μόνιμο χαρακτηριστικό της νέας περιόδου στην οποία έχουμε εισέλθει. Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση καλούνται να αντιληφθούν ότι δεν ζούμε ένα ιστορικό «ατύχημα», όσο και αν μας φαίνεται τέτοιο. Τα χρόνια που έρχονται μάλλον θα κάνουν την «προσφυγική κρίση» κανονικότητα, στην οποία τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει με όρους ρεαλιστικούς και ανθρωπιστικούς να προσαρμοστούν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 http://www.astynomia.gr/images/stories//2015/statistics15/allodapwn/9_statistics_all_2015_all.png.
2 http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83.
3 http://www.astynomia.gr/images/stories//2014/statistics14/allod2014/statistics_all_2014_all.JPG.
4 http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php.
5 http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11161-2015-INIT/en/pdf.
6 http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php.
7 Πραγματοποιήθηκαν μέχρι και τις 8 Νοεμβρίου 2015.
8 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5958_en.htm.
9 Στην περιοχή της Μόριας λειτουργεί το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής και το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης, το οποίο λειτουργεί πλέον ως χώρος καταγραφής λόγω των αυξημένων αφίξεων πολιτών τρίτων χωρών.
10 «The Hotspot approach to managing exceptional migratory flows», διαθέσιμο σε: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/2_hotspots_en.pdf.

11 Η διαδικασία καταγραφής και ταυτοποίησης διαφέρει σε κάθε σημείο εισόδου, ανάλογα με τις δυνατότητες που υπάρχουν. Σε άλλα νησιά η διαδικασία καταγραφής και ταυτοποίησης γίνεται μέσω δακτυλοσκόπησης με τη χρήση του συστήματος Eurodac, ενώ αλλού γίνεται manual με τη χρήση υπηρεσιακών σημειωμάτων.

12 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-impleme nta tion-package/docs/communication_on_managing_the_refugee_crisis_en.pdf.

13 http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2015/10/Greek-Asylum-Service-statistical-data-September-2015_gr.pdf.

14 http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/ table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00189&plugin=1.

15 Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, διαθέσιμο σε: http://eur-lex.europa. eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:l33118.

16 Στην περίπτωση χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας μπορούν να καταθέσουν αίτηση στο αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου για χορήγηση ταξιδιωτικών εγγράφων. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης μπορεί να διαρκέσει 1-2 μήνες. Μετά τη χορήγηση, μπορούν να ταξιδέψουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες για 3 μήνες ανά 6 μήνες, αλλά μετά την παρέλευση του τριμήνου θα πρέπει να αποχωρήσουν.

17 Η Υπηρεσία Ασύλου συστάθηκε με τον Ν. 3907/2011 και αποτελεί την αρμόδια αρχή για την εξέταση των αιτημάτων χορήγησης διεθνούς προστασίας· βλ. Ν. 3907/2011, ΦΕΚ 7 Α΄ (26.1.2011), διαθέσιμος σε: file:///C:/Users/User/Downloads/document.pdf.

18 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_en.htm.

19 Η σίτιση έχει σταματήσει σε όλα τα σημεία εισόδου και καλύπτεται είτε από τις οργανώσεις που δρουν στο πεδίο, είτε από εθελοντές. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, το κράτος είναι απόν. Και αυτό καθομολογείται σε όλα τα επίπεδα.

20 www.unhcr.org/55df05769.pdf και www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/11/MIDAS-REPORT-GR-1.pdf.

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ: ΚΡΙΣΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Κατερινα Ροζακου

Το 2015 θα το θυμόμαστε σαν τη χρονιά του μεγάλου περάσματος χιλιάδων ανθρώπων από τη Μέση Ανατολή (κυρίως τη Συρία) και την Αφρική προς την Ευρώπη. Εικόνες με σωρούς από σκισμένες πλαστικές βάρκες, μπλε και κόκκινα Yamaha σωσίβια, ανάμεσά τους ροζ παιδικά μπρατσάκια, παρωδία προστασίας. Άνθρωποι να περπατούν ώρες κάτω από τον καυτό ήλιο ή να κουλουριάζονται υπό καταρρακτώδη βροχή. Μωρά σε αυτοσχέδια καρότσια-κάδους απορριμμάτων. Ανάπηροι στα χέρια συγγενών και φίλων. Γυναίκες και άντρες ξυπόλητοι. Γονείς που τραβούν τα εξαντλημένα παιδιά τους από τα χέρια και άλλοι που τα κουβαλούν στην πλάτη. Προτού συνεχίσουν το επικίνδυνο ταξίδι τους με προορισμό την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, μετανάστες και πρόσφυγες κάνουν την πρώτη τους στάση σε ευρωπαϊκό έδαφος στη Λέσβο, την Κω, τη Λέρο, τη Χίο, τη Σάμο ή κάποιο άλλο νησί του Αιγαίου. Στη Λέσβο, ένα νησί 85.000 κατοίκων, 305.000 καταγραφές έχουν πραγματοποιηθεί από την αρχή του έτους μέχρι τις 27 Οκτωβρίου 2015, σύμφωνα με την Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου. Το μεγάλο πέρασμα από το νησί αφήνει ανεξίτηλα σημάδια, αλλάζοντας για πάντα τον τόπο και όσους βρίσκονται εκεί. Η Λέσβος συναντιέται με την ιστορία ως ο τόπος όπου εκδηλώνονται ραγδαίοι μετασχηματισμοί σε πολλαπλά επίπεδα: στις σχέσεις ανάμεσα στο κράτος και την «κοινωνία πολιτών», τη δράση των ανθρωπιστικών οργανώσεων, το εύρος και το περιεχόμενο της αλληλεγγύης, τη συγκρότηση τελικά του ίδιου του κράτους. Το κείμενο αυτό πραγματεύεται όψεις της «ανθρωπιστικής διακυβέρνησης»,[1] τη με φουκωικούς όρους[2] διαχείριση πληθυσμών που τελούν σε «κρίση», καθώς και τη διεύρυνση της αλληλεγγύης. Υποστηρίζεται ότι η «προσφυγική κρίση» δεν νοείται ανεξάρτητα από την «κρίση» στην οποία βρίσκεται η χώρα τα τελευταία χρόνια.

Στη Λέσβο, το διαρκώς μεταβαλλόμενο πολύμορφο τοπίο από φορείς διαχείρισης της «προσφυγικής κρίσης», περιλαμβάνει τις τοπικές αρχές και την κυβέρνηση, την αστυνομία και το λιμενικό, διεθνείς διακυβερνητικές και μη κυβερνητικές ανθρωπιστικές οργανώσεις, θρησκευτικές και κοσμικές οργανώσεις, συλλογικότητες ντόπιων αλληλέγγυων, γηγενείς και αλλοδαπούς εθελοντές που έρχονται στο νησί από άλλα μέρη του κόσμου. Γύρω από τους καταυλισμούς αναπτύσσονται νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Σε καντίνες και υπαίθρια μαγαζιά οι μικροπωλητές έχουν προσαρμόσει με τον καιρό τα προϊόντα τους σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προτιμήσεις της πελατείας τους. Χαρτόνια με αραβικά γράμματα ενημερώνουν για τις τιμές σε νερό, σνακ, παπούτσια, υπνόσακους, σκηνές και φρούτα. Εταιρείες εστίασης δραστηριοποιούνται στην παροχή συσ-

Η Κατερίνα Ροζάκου είναι κοινωνική ανθρωπολόγος, μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ. Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 2015 έκανε επιτόπια έρευνα στη Λέσβο.